

Мосієнко О.В.

НОМІНАТИВНО-РЕФЕРЕНЦІЙНІ ЗАСОБИ АНГЛОМОВНОГО ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ

Однією з актуальних проблем сучасної лінгвістики, пов'язаних з поглибленим вивченням комунікативного та когнітивного аспекту номінативних одиниць, є визначення їх ролі у складі цілого, участі окремих мовних одиниць в процесі породження тексту, принципів їх оптимального розміщення у відрізках тексту як лінійної послідовності мовленнєвих одиниць, ролі окремих мовних одиниць в зв'язності тексту. Вживання в тексті тих чи інших мовних засобів з метою його внутрішньої організації зумовлюється її закономірностями або умовами комунікації.

Дослідження номінативних одиниць мови відбувається на рівні дискурсу та у взаємодії з мисленням [14, 166-167], що й зумовлює **актуальність** вивчення тенденцій функціонування номінативно-референційних одиниць у газетному дискурсі, який являє собою вербалізовану, мовленнєво-мислительну діяльність, яка має два плани вираження: власне лінгвістичний і лінгвокогнітивний, який реалізується в друкованому тексті [5, с. 111]. Лінгвістичний план газетного дискурсу відображений у мовних засобах, які використовуються в тексті, а лінгвокогнітивний пов'язаний з мовною свідомістю, яка зумовлює вибір мовних засобів і впливає на породження і сприйняття тексту [5, с. 112]. Газетний дискурс виступає важливим засобом побудови інформаційного простору суспільства, оскільки його мова відображає все те, що стосується проблем мови як феномена [4, с.170-171; 9, с. 155; 18, с. 199]. Цим пояснюємо наш вибір саме цього виду дискурсу, який реалізується газетними текстами. Досягнення бажаного комунікативного ефекту газетного тексту забезпечується використанням відповідних мовних засобів. **Метою** дослідження є виявлення ролі номінативно-референційних одиниць та детермінативів у їхньому складі в англomовних газетних текстах.

Номінативно-референційні одиниці розглядаємо як мовні засоби, котрі складаються з номінативного та референційного компонентів і здійснюють референцію до об'єктів дійсності. Номінативна складова представлена іменником або іменним словосполученням, а референційна – детермінативами.

Оскільки детермінативи функціонують у складі номінативно-референційних одиниць, їх трактують як службові слова, які в іменних фразах займають позицію артикля [3, с. 57] і різними способами визначають коло референції іменника, роблячи його означеним чи неозначеним [26, с. 205], а також сприяють повноцінній актуалізації понять [25, с. 184].

Функціонування номінативно-референційних одиниць пов'язане з теорією референції, суть якої полягає в тому, що вибраний у процесі пізнавальної діяльності людини об'єкт стає предметом мовної номінації і фігурує у мисленні як референт даного йому імені [19, с. 50]. З точки зору референції іменні висловлення розмежовують на власні назви і дескрипції. Під дескрипціями розуміють поєднання артикля з іменником. Розрізняють означені й неозначені дескрипції. Основна відмінність між ними полягає в тому, що означені дескрипції називають один предмет, а неозначені допускають співвіднесеність з різними предметами [9, с.50-51]. Термін референція використовується для позначення реальних об'єктів дійсності, співвіднесення мовних виразів з позамовними об'єктами [1, с. 18; 15, с. 79]. Семантично-референційну функцію детермінативів у складі номінативних одиниць пов'язуємо з референцією або співвіднесеністю з дійсністю – це функція висловлення як цілого, де мовець і адресат виступають як носії знань про об'єкти дійсності, які відповідають значенням референтних імен [10, с. 51].

Теорія референції пояснює функціонування англійського артикля та акумулює такі теорії артикля як теорію актуалізації, логічну теорію та теорію означеності/неозначеності [7, с. 8-9], глибинна суть якої відображається функціонуванням номінативних одиниць мови [16, с. 56-60], які

сполучаються з детермінативами – артиклями, вказівними і присвійними займенниками та квантифікаторами.

Вираження детермінативами категорії означеності/ неозначеності [8, с. 35; 6, с. 30] спирається на наступні фактори: передзнання (попередній досвід може бути всезагальним, загальним і частковим, тобто таким яким володіють члени суспільства, конкретне коло людей, комуніканти); ситуативний фактор, при якому мовець повідомляє про предмет або явище комунікативної ситуації; контекстний фактор (мовець включає в дискурс поняття про предмет чи явище, виділені з предметної ситуації, повідомляючи про нього або пов'язаний з ним об'єкт/предмет); фактор комунікативної важливості і репрезентації (під впливом стимулу в індивіда виникає певний задум, в основі якого лежить намір повідомити про предмети і явища, які стали частиною його досвіду, і тому, з його точки зору, є важливими для реципієнта). За таких умов предмет або явище мисленнєво виділяються з ситуації і репрезентуються [23, с. 3-5]. Перші три фактори породжують джерело означеності, а останній зумовлює значення неозначеності.

Функція означеного артикля полягає в тому, щоб вказати на намір мовця здійснити одиничну референцію, функція дескриптора, тобто іменника або іменної фрази – ідентифікувати для адресата об'єкт, до якого здійснюється референція [22, с. 188]. Власні назви, які взаємодіють із дейктичними одиницями та означеними дескрипціями [2, с. 189-190] зараховують до номінативних засобів надситуативного орієнтування мовної особистості в медіа-дискурсі [17, с. 100]. Спільним для означених форм іменника й власних назв є виконання ними ідентифікаційної функції.

Ідентифікаційні властивості детермінативів проявляються у складі означених дескрипцій, які позначають конкретний референт. Під ідентифікацією розуміють акт установлення властивостей і ознак, даних при безпосередньому спостереженні, що ґрунтуються на минулому досвіді [20, с. 20], засіб співвіднесення референта означеного словосполучення з певним об'єктом реального світу, про існування якого людина знає внаслідок її

сприйняття органами зору або слуху [27, с. 6]. Означений артикль пов'язують з індивідуалізованою ідентифікацією [20, с. 103], тобто його використання спрямовує увагу адресата на референта іменника або іменного словосполучення, засвідчуючи, що він може його ідентифікувати.

Ідентифікація включає три етапи пізнання предметів – вичленовування, ототожнення, класифікацію [11, с. 19]. На стадії вичленовування виділяють партитивні відношення, тобто відношення цілого і частини, напр., *Six of the seven astronauts who are to fly the next space shuttle mission made their first joint appearance here on Friday* [The New York Times, 18.02.2006]; координаційні, коли ієрархія орієнтована не на ціле, а на основний елемент, напр., *A father of three, Mr. Calderon is the youngest of three major presidential hopefuls* [The Washington Times, 2.07.2006]; посесивні, що вказують на приналежність, напр., *Not her fault that, in her black pinstripe jacket...she radiates chic* [The New York Times 16. 06.2006] та локальні, які характеризують предмет за його розміщенням у просторі, напр., *President Bush spent the weekend in the warm winter sunshine at his Texas ranch* [The New York Times, 6.02.06]. З етапом ототожнення пов'язане встановлення ідентичності предмета самому собі, напр., *Dr.Denton was once the only female dean at a top-tier research university* [The New York Times, 30.06.2006]. Класифікація передбачає зведення предметів у класи більшого або меншого обсягу.

У складі номінативних одиниць означений артикль протиставляється власній назві, яку розглядають як соціальний знак, котрий відображає сукупність суспільного і культурного розвитку [23, с.7] і є найважливішим елементом, який пов'язує людину з оточуючою дійсністю, з суспільством [21, с.4-5]. Функціонування антропонімів у мові визначається поняттям відносної одиничності [24, с.13-14], тобто індивідуалізації людини [21, с. 28]. В цілому, означений артикль перед антропонімом вказує на стійкі, ситуативні характеристики людини, напр, *the iconoclastically inclined educator Courtney Sale Ross* [The New York Times 16. 06.2006]. Неозначений артикль фіксує

тимчасові ситуативні характеристики людини *West may be late to save a weak Abbas* [The International Herald Tribune 19.12.06].

Номінативно-референційні одиниці з вказівними займенниками *this/that* вказують на референти, названі у мовленнєвому акті, тексті [12, с. 175]. Вказівні займенники, як і артиклі, виконують функцію вказування на попередню та наступну інформацію і співвідносяться з референтами, які легко відтворюються з широкої сфери дискурсу, що включає фонові знання комунікантів і лінгвістичний контекст [12, с. 179] і виділяють названий предмет в сукупності з його ознаками, на відміну від артикля, який виділяє предмет на основі його конкретної характеристики.

Номінативно-референційні одиниці з присвійними займенниками виражають відношення приналежності, позначаючи предмети особистої приналежності; невід'ємної приналежності, відображаючи відношення частини цілому, що стосується іменників на позначення частин тіла і внутрішніх органів; відношення приналежності внутрішніх якостей, яке реалізується в моделі, де іменники позначають риси характеру, манери, звичаї та звички; асоціативні відношення, при яких присвійний займенник має сему асоціації як окремий випадок прояву загального значення присвійності, поєднуючись з іменниками, які позначають зв'язки людей по роботі, навчанні та інших сферах життя [13, с. 14-15].

Номінативно-референційні одиниці заголовків газетних текстів інформують читача про предмет повідомлення, а іноді й про певні аспекти, пов'язані з ним, напр., *Clinton is in a Fight for Her Political Life* [The International Herald Tribune 8.01.2008]. Власна назва *Clinton* ідентифікує особу, про яку йдеться в тексті, а номінативно-референційна одиниця, оформлена присвійним займенником, відображає відношення асоціативної приналежності, конкретизуючи тему повідомлення – політичне життя. У вступному абзаці власна назва з прикладкою *Senator Hillary Rodham Clinton* уточнює статус особи, а означена дескрипція *the “inevitable” Democratic presidential candidate* співвідноситься з *Her Political Life* та ідентифікує Хіларі

Клінтон як учасника політичного життя, кандидата на пост президента від Демократичної партії, напр., *Senator Hillary Rodham Clinton, the “inevitable” Democratic presidential candidate of just month ago, is in a fight for her political life, struggling just to stay in the race.* Номінативно-референційні одиниці з присвійним займенником співвідносять особу з членами її родини, колегами, презентують аспекти професійної діяльності, відображаючи відношення приналежності, напр, *Her well-financed, highly organized campaign; her rivals; her advisers; her husband.* Висування власних назв в ініціальні позиції абзаців газетного тексту спрямоване на акцентування уваги читача на головному героєві повідомлення, напр., [] *Hillary Clinton pledged Tuesday to fight on, saying that “at some point the free ride ends” for her rivals.* [] *Clinton has been hard-working and tenacious.*

Таким чином, номінативно-референційні одиниці виділяють предмет газетного повідомлення та сприяють зв'язності композиційних елементів тексту і виконують ідентифікуючу функцію, яка відображає посесивні, партетивні, локативні відношення, а також відношення приналежності. Перспективою подальшого дослідження вбачаємо вивчення ролі номінативно-референційних одиниць в аналітичних текстах.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Лингвистические проблемы референции // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 13: Логика и лингвистика (Проблемы референции). – М. Прогресс, 1982. – С. 5–40.
2. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл: Логико-семантические проблемы. – М.: Наука, 1976. – 385 с.
3. Бархударов Л. С. Структура простого предложения современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1966. – 198 с.
4. Березин В. М. Экспрессивные средства языка современных СМИ: Основные тенденции, культурно-речевая оценка // Язык и социум: Материалы VII Международной научной конференции, Ч.1. – Минск, 2007 – С. 170–173.

5. Дудолодова О. В. Публицистический дискурс как коммуникативный контекст функционирования гендерных репрезентаций // Вісник Харківського нац. ун-ту. Сер. Романо-германська філологія. – 2004. – №636. – С. 111–112.
6. Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1981. – 285 с.
7. Иванова Т. Ю. Английский артикль и его функционально семантические соответствия: автореф. дис. на соискание научной степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки”/ Т. Ю. Иванова. – М., 1997. – 26с.
8. Кацнельсон С.Д. Речемыслительные процессы // Вопросы языкознания. – 1984. – № 4. – С. 3–12.
9. Кузнецова Т.В. Позитивность информации в СМИ (к постановке проблемы) // Язык и социум: Материалы VII Международной научной конференции, Ч.1. – Минск, 2007 – С. 185–188.
10. Лебедева Л.Б. Референциальные критерии в типологии высказываний // Вопросы языкознания. – 1991 – №6. – С. 51–63.
11. Майстренко Я.В. Інтерпретація відношення ідентифікації в сучасній лінгвістичній науці//Культура народів Причорномор'я. – 2007. – №110 т.2 – С. 17–20.
12. Маслова С.Б., Мойсеенок Л.А. Указательные местоимение “that” как референтное средство английского языка // Записки з романо-германської філології. – Вип.7. – 2000. – Одеса. – С.175–182.
13. Метакса В.Д. Семантико-синтаксическая характеристика притяжательных местоимений в современном английском языке: автореф. дис. на соискание научной степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки”/ В.Д.Метакса. – М., 1974. – 30 с.

14. Овшиева Н. Л. К вопросу о различиях в понимании термина „Дискурс” // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2004. – № 11. – С. 165–169.
15. Падучева Е.В. Высказывания и его соотнесенность с действительностью (референциальные аспекты семантики местоимений). – М.: Наука, 1985. – 271 с.
16. Попович М. М. Категорія означеності/неозначеності іменника в контексти теорії актуалізації Ш.Балі // Мовознавство. – 2001. – №1. – С. 58–66.
17. Потапенко С.І. Мовна особистість у просторі медійного дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу). – К.: Видавничий центр КНЛУ. – 2004. – 359с.
18. Прохорова К. В. Картина мира в газетном заголовке Язык и социум: Материалы VII Международной научной конференции, Ч.1. – Минск, 2007 – С. 199–202.
19. Рассел Б.Descriptions Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 13: Логика и лингвистика (Проблемы референции). – М. Прогресс, 1982. – С. 41–55.
20. Рейман Е.А. Английский артикль. Коммуникативная функция – Л.: Наука, 1988. – 116 с.
21. Рылов Ю. А. Имена собственные в европейских языках. Романская и русская антропонимика. – М.: АСТ: Восток – Запад, 2006. – 311 с.
22. Серл Дж. Р. Референция как речевой акт Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 13: Логика и лингвистика (Проблемы референции). – М. Прогресс, 1982. – С. 179–201.
23. Широких Е. А. Семантические отношения в группе неопределённых детерминативов : автореф. дис. на соискание научной степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 „Теория языка” / Е. А. Широких. – Ижевск, 2003. – 25с.

24. Шокина И.М. Словообразовательная номинация на базе антропонимов в современном английском языке: автореф дис. на соискание научной степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / И.М.Шокина. – М.: МГЛУ, 2006. – 25 с.
25. Яковенко О.В. Сочетаемость детерминативов в английском языке // Актуальные вопросы английской филологии. – Пятигорск. – 2001. – С. 185–188.
26. Leech J., Svartvick J. A Communicative Grammar of English. – М.: Prosvescheniye, 1983. – 304 p.
27. Lyons Ch. Definiteness. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1999. – 380p.